

Yrkes- och binäringsfiske

Nuläge, utvecklingsmöjligheter och framtidsutsikter

Allmänt

Fångst och värde

År 2013 uppgick den totala fångsten från yrkesfisket till 4 300 ton, med ett förstahandsvärde på drygt 2,1 miljoner euro. Detta inkluderar, förutom fisk som landas och säljs på Åland, även fisk som landas utanför landskapet samt såväl konsumtions- som industrifisk. Den på Åland landade fisken motsvarar ca 6 procent av den totala mängden landad fisk samt ca 36 procent av det totala värdet. Under de senaste 25 åren har såväl fångstvolym som värde mera än halverats. Största delen av den på Åland fiskade och landade fisken går på export till Finland. På senare år har dock fiskarnas egen förädling av fångsten utvecklats och ett flertal fiskare säljer i dag sin fångst i egen regi.

Fiskefartyg och registrerade fiskare

Den åländska fiskeflottan består av 293 registrerade fiskebåtar (2013). De allra flesta båtarna är under 12 m, en genomsnittlig båt är ca 5 m lång med en motorstyrka på 15-30 kilowatt.

Fiskeflottans storlek regleras genom EU-regelverk där kapacitetstak finns för medlemsländernas flottor. Ålands landskapsregering har avtalat med riksmyndigheterna om Ålands andel av landets kapacitet. Åland har tilldelats 1 383,76 bruttoton och 13 680,77 kilowatt och den åländska flottans kapacitet är nära taket. Antalet registrerade fiskare uppgick år 2013 till 277 personer, varav 252 var män och 25 kvinnor.

De registrerade fiskarna uppdelas i tre kategorier; egentliga yrkesfiskare, binäringsfiskare och övriga fiskare beroende på hur stor andel av bruttoinkomsten som härrör från fiske. I kategorin egentliga yrkesfiskare återfinns 31 personer, varav fyra kvinnor. Till följd av låg lönsamhet och begränsningar i havsfisket är nyrekryteringen till branschen låg. Tack vare lönsamhetssituationen tenderar fisket att alltmer bli en marginell bisyssla och åldersstrukturen i fiskarkåren är generellt hög. Med tanke på att skärgårdens befolkning endast utgör ca 8 procent av den totala befolkningen på Åland är skärgårdens andel av yrkes- och binäringsfiskarna förhållandevis stor, 48 procent av dessa är bosatta i skärgården.

Landningsplatser

Den åländska fisken landas i huvudsak vid egna privata hamnar eller bryggor även om det finns ett relativt välutbyggt nätverk av gemensamma landningsplatser och mottagningsstationer i kommunerna. De lokala fiskarna kan lämna sina fångster i mottagningsstationerna för upphämtning av uppköpare, mottagningsstationerna är alla byggda efter EU-inträdet med syfte att stödja det småskaliga fisket. Det finns 16 stationer fördelade på 11 kommuner. På Åland finns endast en utsedd hamn (Korrvik) för landning av större torskfångster. Åland har ingen hamn för landning av osorterade fångster.

Fiskerätten

På Åland är det den som innehar äganderätten till vattenområdet som besitter nyttjanderätten och således även rätten till fiske. På grund av detta är fisket beroende av vattenägarnas inställning till verksamheten. En stor del av de privata vattenområdena ägs gemensamt av markägarna i de olika byarna som bildar så kallade fiskelag eller samfälligheter. På Åland finns det över 100 konstituerade samfälligheter av varierande storlek. Samfälligheternas uppgift är att förvalta det gemensamma vattenområdet och ansvara för dess nyttjande och skötsel.

Utvecklingsmöjligheter

Utökad användning av underutnyttjade lokala fiskbestånd för livsmedelsändamål

Fiskerinäringen kan bättre utnyttja arter som idag inte används kommersiellt, eller som används på ett sätt som inte skapar ett kommersiellt värde som livsmedel i fiskerinäringsledet. Olika mörtfiskar och arter som är mindre i storlek, såsom exempelvis löja, spigg, gärs och simpa återfinns inte i fiskerinäringsens värdekedja idag. Det finns lokala exempel på undantag, och en ökad medvetenhet och kunskap gällande mat kan sporra den utvecklingen. Både i Sverige och Finland, har man genomfört, och genomför stora projekt i denna riktning.

Utveckling av fiskemetoder

En hämmande faktor för fiskerinäringen är stora skador av säl och skarv. Speciellt de småskaliga passiva fiskemetoderna är sårbara för externa faktorer som dessa. Genom att använda aktiva fiskemetoder även i det småskaliga fisket kunde man minska påverkan från predatorer och kanske öka effektiviteten och därmed lönsamheten i fisket. Även nya arter kunde fångas med mera aktiva metoder om avsättningsmöjligheter finns.

Kompensationsfiske / Reduktionsfiske - lokal handel med utsläppsrätter

Reduktionsfiske är en jämförelsevis billig metod för vattenvård i övergödda system och har dessutom fördelen av att den fisk som tas upp även har ett värde som råvara, antingen för humankonsumtion eller fiskfoder/djurfoder. T.ex: En fiskare fiskar i närheten av en fiskodling och säljer detta upptag av näringsämnen som en utsläppsrätt till fiskodlaren, som då kan få en liten utökning av odlingsvolymen i sitt tillstånd. Detta skulle skapa många vinster då yrkesfiskaren får bättre lönsamhet, mer näringsämnen tas upp ur Östersjön, vi får ett bättre utnyttjande av fiskråvaran samtidigt som fiskodlaren har möjlighet att utöka sin verksamhet utan att orsaka negativ miljöpåverkan. En ansökan med detta upplägg lämnades in till miljöbyrån för ett antal år sedan, men då konstaterades att detta inte är möjligt under nuvarande lagstiftning.

Framtidsutsikter

Yrkes och binäringsfisket är i en besvärlig situation idag, med svag lönsamhet på grund av hög påverkan av externa faktorer. Den biologiska förutsättningen för fiskerinäringen existerar, då de kommersiella bestånden är relativt goda, men fiskarna har svårt att få den till konsumenten, och till ett sådant pris som skapar lönsamhet. Nya arter och kompensationsfiske skulle eventuellt kunna skapa utrymme för aktivare fiskemetoder och ökade inkomster.

Förhoppningsvis kan rundabordssamtalen och de gemensamma diskussionerna inom ramen för livsmedelsstrategin ge en ökad samsyn kring gemensamma frågor och öppna upp för fler samarbetsmöjligheter (t.ex projekt eller marknadsföringskampanjer) mellan olika aktörer och mellan olika näringsgrenar.

09/2017

Fredrik Lundberg
Ålands fiskare r.f.